

Zonsondergang ten zuiden van de Caroline eilanden.

Foto: Richard Porter.

Van Nieuw-Zeeland naar Japan: vijf weken zeevogels waarnemen in de Westelijke Grote Oceaan

Gerard Ouweneel

Ruim tachtig jaar geleden maakte W.B. Alexander een aantal zeereizen, tochten die leidden tot zijn fameuze 'Birds of the Ocean'. Van deze 'moeder van alle zeevogelgidsen' verscheen de eerste druk in 1928. Vergeleken met Alexanders reizen, maar ook nog met die van Peter Harrison een halve eeuw later voor zijn klassieker 'Seabirds, an identification guide' hebben de huidige zeevogelspecialisten het gemakkelijker. Degene die een beetje thuis is op internet, weet dat touroperators vaartochten organiseren naar de meeste uithoeken van de wereldzeeën. Of het nu gaat om Amsterdam eiland, om Pitcairn en Henderson eiland of de Beringstraat, bijna alles is mogelijk. De door Heritage Expeditions in voorjaar 2007 uitgestippelde Western Pacific Odyssey (WPO), een zeereis van Nieuw-Zeeland naar Japan, was echter nieuw. Omdat deze tocht deels een route volgde waar tot dusver slechts incidenteel naar zeevogels is gekeken, bevond zich menige autoriteit in het gezelschap dat op 26 maart in Auckland inscheeptte op de Professor Khromov (PK).

Het programma was om van te watertanden. Voor het onlangs herontdekte Nieuw-Zeelandstormvogeltje, de Pycroftstormvogel en de Grijze Noddy bleef het schip de eerste dag rondvaren in de Hauraki

Golf, met een paar uur durende en succesvolle 'chumsessie'. Vervolgens ging het verder voor een landing op Norfolk eiland, een tocht van twee dagen noordwaarts. De volgende bestemming

Gezenderde en geringde Kagoe, Nieuw-Caledonië, 2 april.
Foto: Richard Porter.

was Nieuw-Caledonië. Daar meerde het schip na drie dagen varen af in de hoofdstad Nouméa. In Nieuw-Caledonië was het in de eerste plaats te doen om de Kagoe en voorts om een rijtje endemen. Bij vertrek vloog boven de haven van Nouméa een Visarend. Na vier dagen varen door de Koraalzee, was de Visarend ook één van de eerste soorten die was te zien bij aankomst op Rennell, een van de Salomons eilanden. Na Rennell ging de PK door naar Guadalcanal, waar het schip 24 uur voor anker ging op de rede van Honiara, de hoofdstad van de Salomons eilanden. Omdat er net een tsunami was geweest, werden de landingen op Gizo respectievelijk Kolombangara van de New Georgia eilanden geschrapt. Om de Salomons eilanden te verlaten nam het schip de route ten westen van Bougainville en de Buka eilanden waar, met oog op de Heinroths Pijlstormvogel en het Witkeelstormvogeltje, ook weer regelmatig werd gechumd.

Doordat een scheepsmotor het begaf, raakten wij achter op het schema. Het traject van de Salomons eilanden naar de Caroline eilanden, naar Truk, vergde bijna vier etmalen. Op de tweede dag passeerde de PK de evenaar. De dag daarop zagen we vier Grauwe Franjepoten, fragiele vogel-figures op een eindeloze oceaan. Als gevolg van de opgelopen vertraging, maar ook omdat de Amerikanen hadden aangekondigd dat ze de PK bij aankomst op de Marianen grondig zouden gaan

inspecteren, waarmee veel tijd heen zou gaan, werd besloten drie voorgenomen landingen op Saipan, Rota respectievelijk Tinian te schrappen. Voor menigeen was dat slikken, in de eerste plaats voor degenen die hierdoor een trits endemen aan de neus zagen voorbijgaan. Bovendien, omdat tropische oceanen bepaald niet befaamd zijn om hun uitbundige aantallen zeevogels, zou het elf dagen vergende traject van Truk naar Japan een taaie aangelegenheid kunnen worden. Dat traject zou wel voeren langs Tori-shima, voor zeevogelaars één van de heilige plekken op de wereld. Op 27 april arriveerde het schip in Kagoshima, Japan. Net als bij het vertrek uit Nieuw-Caledonië, vloog hier boven de haven een Visarend. Weliswaar hadden de zeevogels de reis gedomineerd, maar toch had de Visarend tijdens deze WPO moeiteloos voortgebouwd aan zijn voor schrijver toch al weergalozes imago.

‘Echte’ zeevogels

Heritage is van plan zijn WPO jaarlijks te gaan uitvoeren. De staf haalde dan ook alles uit de kast om bij de eerste reis niets over te laten aan het toeval. Vanaf de start in de Hauraki Golf tot voor de kust van Japan waren er chumssessies. Eén van de doelsoorten was natuurlijk het Nieuw-Zeelandstormvogeltje. Om deze fraai binnen bereik te krijgen werd een hoeveelheid visafval in zee gedeponerd, waarna de kapitein de PK zodanig

laveerde dat het schip met gestopte motoren naar de chumplek kon drijven. Die methode bleek voortreffelijk te werken. Voor latere chumpartijen werd een tactiek gevolgd waarbij over een paar mijl een visafvalspoor over de zee werd uitgezet. Daarna werd het schip gekeerd zodat het vervolgens onder gunstig licht terug kon koersen langs het chumtraject. Ook die tactiek was succesvol, zij het niet altijd. Bij één van de keren dat het chumspoor geen vogels trok, bleek dat vlakbij een dode walvis dreef, waaraan Tijgerhaaien zich tegoed deden. Wilsons Stormvogeltjes, Wigstaartpijlstormvogels en Tahitistormvogels vonden de substantie die het walviskadaver prijsgaf, kennelijk attractiever dan 'onze' smurrie. Later – in de buurt van Japan – was er weer een dode walvis in zee, eveneens druk bezocht door 'tubenoses'. Aan boord vielen verdachtmakingen te beluisteren jegens Oost-Aziatische vissers die meer te maken konden hebben met de dode dieren. De PK had dus veel chum aan boord, die niet ten onrechte ondergebracht was in een geïsoleerde ruimte, die echter toch voor vliegen bereikbaar bleek. Deze insecten zouden nog van pas komen. Chris Collins, de WildWings-leider die zich aan boord bezighield met de chumsessies, kreeg aan het einde van reis een applaus voor zijn exercities met de kwalijk riekende substantie. Eigenlijk beschouwen zeevogelwaarnemers uitsluitend albatrossen, pijlstormvogels, de stormvogel(tje)s en de alk

stormvogeltjes als 'echte' zeevogels. Conform de jongste inzichten (Onley & Scofield 2007) gaat het daarbij totaal om 137 soorten. Volgens de WildWings-checklist zou de PK bij de in totaal bijna 7000 zeemijlen in beslag nemende WPO, zeeën passeren die kans boden op 64 soorten. Dat lukte bij lange na niet. De teller bleef steken op 41 'echte' zeevogels, inclusief twee vraagtekens (Tabel 1). Daarbij ging het wel om twee zeer begeerde soorten waarvan nauwelijks iets bekend is, de Becks Stormvogel van de zeeën rond de Salomons eilanden en de Macgillivrays Stormvogel van Fiji. Na veel pluizerij en discussies durfden wij de identiteit van beide waargenomen vogelfiguren toch niet te bekrachtigen, zij het dat we van de Becks Stormvogel vrijwel zeker waren.

In de zeeën noordelijk van Nieuw-Zeeland lieten de albatrossen het afweten. Van de twaalf mogelijk waar te nemen soorten, vielen er slechts drie te noteren, van de Nieuw-Zeelandalbatros zowel de vorm *antipodensis* als de vorm *gibsoni* en dan nog de Campbellalbatros, van alle drie slechts één exemplaar. In het noordelijke deel van de oceaan broeden drie soorten, de Stellers Albatros, de Zwartvoetalbatros en de Laysanalbatros. De laatste, de talrijkste, is onlangs gaan broeden op eilandjes voor de kust van Mexico. Het verbaasde ons dat de Laysanalbatros ontbrak. De Zwartvoetalbatros zagen wij op twee dagen, met als maximum circa dertig vogels per dag.

De Campbellalbatros is in feite een Wenkbrauwalbatros met een 'zilvermeeuwoog'. Tussen Nieuw-Zeeland en Norfolkland 27 maart. Foto: Richard Porter.

Nieuw-Zeelandalbatros	<i>Diomedea antipodensis</i> ¹⁾
Nieuw-Zeelandalbatros	<i>Diomedea (antipodensis) gibsoni</i> ¹⁾
Stellers Albatros	<i>Phoebastria albatrus</i>
Zwartvoetalbatros	<i>Phoebastria nigripes</i>
Campbellalbatros	<i>Thlassarche impavida</i>
Becks Stormvogel (?)	<i>Pseudobulweria becki</i>
Tahitistormvogel	<i>Pterodroma rostrata</i>
Grijskopstormvogel	<i>Pterodroma gouldi</i>
Solanders Stormvogel	<i>Pterodroma solandri</i>
Kermadecstormvogel	<i>Pterodroma neglecta</i>
Kermadecwitnekstormvogel	<i>Pterodroma cervicalis</i>
Cooks Stormvogel	<i>Pterodroma cookii</i>
Goulds Stormvogel	<i>Pterodroma leucoptera</i>
Halsbandstormvogel	<i>Pterodroma brevipes</i>
Boninstormvogel	<i>Pterodroma hypoleuca</i>
Zwartvleugelstormvogel	<i>Pterodroma nigripennis</i>
Pycrofts Stormvogel	<i>Pterodroma pycrofti</i>
Fijistormvogel	<i>Pseudobulweria macgillivrayi</i>
Duifprion	<i>Pachyptila turtur</i>
Bulwers Stormvogel	<i>Bulweria bulwerii</i>
Zwarte Stormvogel	<i>Procellaria parkinsoni</i>
Westlandstormvogel	<i>Procellaria westlandica</i>
Gestreepte Pijlstormvogel	<i>Calonectris leucomelas</i>
Australische Grote Pijlstormvogel	<i>Puffinus carneipes</i>
Wigstaartpijlstormvogel	<i>Puffinus pacificus</i>
Bullers Pijlstormvogel	<i>Puffinus bulleri</i>
Grauwe Pijlstormvogel	<i>Puffinus griseus</i>
Dunbekpijlstormvogel	<i>Puffinus tenuirostris</i>
Vlinderpijlstormvogel	<i>Puffinus gavia</i>
Kleine Pijlstormvogel	<i>Puffinus assimilis</i>
Tropische Pijlstormvogel	<i>Puffinus bailloni</i>
Bannermans Pijlstormvogel	<i>Puffinus bannermani</i>
Heinroths Pijlstormvogel	<i>Puffinus heinrothi</i>
Wilson's Stormvogeltje	<i>Oceanites oceanicus</i>
Nieuw-Zeelandstormvogeltje	<i>Pealeornis maoriana</i>
Vaal Stormvogeltje	<i>Oceanodroma leucorhoa</i>
Bont Stormvogeltje	<i>Pelagodroma marina</i>
Witkeelstormvogeltje	<i>Nesofregatta fuliginosa</i>
Tristrams Stormvogeltje	<i>Oceanodroma tristrami</i>
Japans Stormvogeltje	<i>Oceanodroma matsudairae</i>
Alkstormvogeltje	<i>Pelecanoides urinatrix</i>

De lijst is samengesteld conform de soortenlijst van WildWings. De soortindeling is gebaseerd op Onley en Scofield (2007).

¹⁾ Taxonomie (Red.): Sibley & Munro (1990, 1993) splitsten de Grote Albatros *Diomedea exulans* in drie soorten: *D. exulans*, *D. dabanena* en *D. antipodensis*. Zij volgen daarin Brook (2004). Robertson en Nun (1998) splitsten *D. antipodensis* in *D. antipodensis* en *D. gibsoni*.

Tabel 1 - Waargenomen albatrossen, pijlstormvogels, stormvogel(tje)s en alkstormvogeltjes tijdens een zeereis van Nieuw-Zeeland naar Japan van 26 maart tot en met 27 april 2007.

Stellers Albatros

Voor de meeste opvarenden was de Stellers Albatros de absolute graalsoort. Dat had alles te maken met de zeldzaamheid, de onbereikbaarheid van de soort en ook met de ellende die de mens ze aandeed. Ruim honderd jaar geleden broedden honderduizenden paren Stellers Albatrossen op eilanden in het noordwesten van de Grote Oceaan, rond Japan. Toen een modegoeroe

bedacht dat het wel aardig was dames op te sieren met veren, kostte dit bedenkfel alleen al vijf miljoen Stellers Albatrossen het leven, in een periode van zeventien jaar doodgeknuppeld op hun nesten, op Tori-shima alleen al honderdduizend vogels per jaar. Op dat vulkaaneiland vond in 1902 een eruptie plaats, waardoor de albatrosexploitanten om het leven kwamen. Hoe het drama verder verliep is

Stellers Albatros, Tori-shima, 23 april 2007. Deze waarneming was een hoogtepunt van de reis.

Foto: Heritage Expeditions.

vaak beschreven. In 1949 dacht men dat de soort van het wereldtoneel was verdwenen. Vier jaar later trof men op Tori-shima toch weer 23 individuen aan. Omdat de Stellers Albatros eerst na acht tot negen jaar geslachtsrijp is, wordt aangenomen dat toen de stand tussen 1939 en 1949 op zijn eind liep, nog slechts enkele tientallen vogels op zee verbleven. Nu zijn er weer zo'n twaalfhonderd. Wie nieuwsgierig is naar de industriële aanpak van de Japanse verhandel in het begin van de vorige eeuw en hoe de Japanners in de (zee)-vogelkolonies van de Noordelijke Pacific huishielden, leze 'Eye of the albatross', een boek waarvan men niet vrolijk wordt. Thans verschijnen er soms Stellers Albatrossen voor de kusten van Alaska en Californië. Het is geen sinecure er één te zien te krijgen. Tori-shima ligt buiten de vaarroutes, zodat de PK een ommetje van een paar dagen moest maken om in de buurt te komen. Schepen moeten twaalf mijl van het eiland verwijderd blijven. Omdat op 23 april het weer tamelijk heftig was, kwamen de contouren van Tori-shima even vaag in zicht. Echter wel Stellers Albatrossen, binnen twee uur vijf exemplaren, drie adulte en twee onvolwassen

vogels. Slechts één adulte vogel dichtbij, maar dat was een droomwaarneming, op korte afstand langszeilend met daarna een paar rondjes achter het schip. Adrenaline, opluchting en vreugdebetoon. De chumsessie in de Hauraki Golf leverde ten minste vijf Nieuw-Zeelandstormvogeltjes op. Sinds de herontdekking een paar jaar geleden, werd de soort een hype met gerichte pelagische tochten en speciale T-shirts. In de wateren noordelijk van Nieuw-Zeeland waren Bullers Pijlstormvogel, Zwarte Stormvogel en de Langvleugelstormvogel het talrijkst. Eerst na zorgvuldige bestudering van digitaal materiaal, stelden wij later vast dat tussen de op de chum afgekomen Zwarte Stormvogels, zich een Westlandstormvogel had bevonden. Vlinderpijlstormvogels waren alleen de eerste dag te zien, vanaf de vaste wal van Nieuw-Zeeland, waarbij het wel ging om honderden individuen die in lange lijnen voorbijkwamen. Tijdens de hele WPO vielen dagelijks Wigstaartpijlstormvogels te noteren, soms honderden per dag, de donkere fase op zuidelijke breedten, naar het noorden toe vrijwel exclusief lichtefasevogels. De grote Gestreepte Pijlstormvogel verscheen pas tijdens de laatste dagen voor aankomst in

Australische Grote Pijlstormvogel, 29 maart, tussen Nieuw-Zeeland en Norfolk-eiland. Foto: Heritage Expeditions.

Japan. Indrukwekkend was de massale trek van Dunbekpijlstormvogels. In groepen van tot meer dan tweehonderd exemplaren, soms verscheidene groepen tegelijk aan zowel bak- als stuurboord, tot hoog boven de zee keilend, ijlden ze razendsnel noordwaarts, naar het winterkwartier, dat reikt tot in de Beringstraat. Op 21 april waren er voor het ontbijt al meer dan tweeduizend geteld, alleen aan stuurboord. Hoog genoteerd stond de Heinroths Pijlstormvogel, een soort waarvan eerst recent wat meer bekend werd. Na op 10 april een exemplaar goed en langdurig te hebben waargenomen, werden er de volgende dag bij het passeren van Bougainville zeven geteld. De algemeenste van de groep 'echte' zeevogels was de Goulds Stormvogel. Alleen op 3 april toen de PK 's middags wegvoer van Nieuw-Caledonië, kwam de schatting uit op meer dan vijfhonderd exemplaren in de late middaguren.

Endemen

Herhaaldelijk bood de digitale fotografie uitkomst bij determinatiekwesties. Dat was het geval bij het niet simpele onderscheid tussen Japanse en Tristrams Stormvogeltjes. Vanaf 17 april waren de Japanse voortdurend achter de PK, zij het op afstand. Wat later begonnen discussies dat er ook Tristrams bij waren. Maar eerst na beamerstudies van teleopnamen, kon het licht voor de Tristrams op groen. Voor

het Kleine/Audubons Pijlstormvogel complex bood digitale fotografie niet altijd soelaas. Een onlangs voorgestelde andere systematiek is ingrijpend. In hun net verschenen Helm-zeevogelgids wijden Onley en Scofield (2007) een subhoofdstuk aan de nieuwe inzichten. De PK passeerde een deel van de Grote Oceaan waar zowel de Tropische als de Bannermans Pijlstormvogel voorkomt, soorten die Harrison voor die zeeën nog beschreef als Audubons en Kleine Pijlstormvogel. Wij zagen verschillende tot 'het complex' behorende exemplaren. Alleen als de vogels dichtbij passeerden, viel er uit te komen.

Toegegeven, er zijn argumenten voor oppositie tegen het standpunt uitsluitend de in Tabel 1 opgevoerde soorten als 'echte' zeevogels te beschouwen. In de haven van Nouméa vlogen nog Witkopmeeuwen, maar daarna tot Kagoshima geen meeuwen. Sterns toonden zich zeewaardiger. Ten zuiden van de evenaar vlogen vaak Grote Kuifsterns rond de PK. Net als de rond het schip cirkelende Bruine, Masker- en Roodpootgenten, hadden deze het voorzien op de bij nadering van het schip uit het water 'opvliegende' vliegende vissen. Slaagden ze erin eentje te grazen te nemen, hetgeen vaak het geval was, dan kregen de vogels een applaus. Dagelijks waren er Bruine en Witkopnoddies. Deze vormden met Wigstaartpijlstormvogels, Bonte Sterns en soms een paar Brilsterns,

**Roodstaartkeerkring-
vogel, Koraalzee,
30 maart 2007.
Foto: Heritage
Expeditions.**

grote op zee foeragerende concentraties. Enkele gelukkigen zagen op 12 april twee Fijisterns. Rond Truk kregen troepjes Zwartneksterns veel bijval. Opvarenden met een wereldlijst hadden voor ieder eiland hun endemenlijstje in petto. Toen de vijf landingen vervielen, konden ze direct voorrekenen hoeveel soorten dit kostte. Dat betrof vooral brilvogels en monarchen, families die wijd verbreid zijn over de Westelijke Grote Oceaan, met op menig eiland afzonderlijke soorten. Van de eilanden die de PK wel aandeed, kwamen niet alle endemen binnen bereik, maar wel de meeste. Op Nieuw-Caledonië lijkt het erop dat men in 'De la Rivière Bleue' de Kagoe

niet kan missen, waarbij wij ons gelukkig prezen ook exemplaren te zien zonder ringen en/of zendertjes. Nieuw-Caledonische Honingeter (zo groot als een Kauw) en de Wipspanvelkraai waren tevens soorten waarmee wij in onze sas waren. Op Guadalcanal was het een aangename verrassing een Sanfords Zeearend waar te nemen, net buiten de hoofdstad. Omdat deze in vlucht wat weg bleek te hebben van een Kalkoengier, was er onder de waarnemers toch een kleine anticlimax. De excursies naar Mount Austin leverden veel op, waaronder Papoeajaarvogels. Extra waardering kregen de werkelijk schitterende Witsnorboomgierzwaluwen. Het eiland Truk had zes endemen te

**Maskergent,
Solomons Zee,
maart 2007.
Foto: Gerard
Ouweneel.**

Witsnorboomgierzwaluw op Rennelleiland,
7 april. Foto: Richard Porter.

bieden. Op eentje na kwamen die in de boekhouding. Om de Trukmonarch te vinden, ontbrak de tijd.

Voorjaarstrek

Nadat wij in Nieuw-Zeeland al een Kleine Jager Tarasterns zagen achtervolgen, viel van meet af aan te genieten van Middelste Jagers, Kleine en Kleinste Jagers, eenmaal ten noorden van de evenaar gebeurde dat bijna dagelijks. De vogels trokken individueel of in groepjes van twee of drie noordwaarts. Tegelijkertijd waren er regelmatig Zuidpooljagers, een soort die vanuit Antarctica tot in het noordelijke deel van de Grote Oceaan komt. Op Norfolk eiland waren al een Regenwulp en een clubje Aziatische Goudplevieren te zien. Vanaf Truk ging de voorjaarstrek zich sterker manifesteren. In de hoofdstad

Weno liepen op kleine grasveldjes Aziatische Goudplevieren; enkele rustten op de nok van een kerkje. Ook waren er weer Regenwulpen en voorts Steenlopers. Ruim een week voor aankomst in Japan kwamen er dagelijks trekvogels langs. Op 19 april, honderd mijl van het dichtstbijzijnde eiland, 's morgens om 06.00 uur zagen we een cirkelende Slechtvalk. De dag erop adrenaline toen rond 11.00 uur een Kleine Regenwulp rond het schip vloog. Verscheidene malen verdween deze hoog en ver uit het zicht, maar toch kwam de vogel weer terug, zonder aan boord te komen. Tegelijkertijd kwamen er Boerenzwaluwen op en rond het schip. Eentje, een exemplaar met een pragmatische instelling, bleef een week aan boord, werd handtam en erg populair, vooral bij de dames. De chum-vliegen redden stellig zijn leven. Andere Boerenzwaluwen die de volgende dagen aanvlogen, haalden het niet. Dat gold eveneens voor een Aziatische Goudplevier die aan boord kwam. Een tweede overleefde wel dankzij de vanuit de kombuis bereidwillig beschikbaar gestelde voedselhulp. Deze vogel kwam met ons aan land in Kagoshima, in een doos. Door deze ervaringen en door de grote groepen trekvogels die wij op zee zagen optornen tegen de wind in, werd het ons weer duidelijk hoeveel miljoenen vogels er jaarlijks tijdens de trek kunnen omkomen. Maar het schouwspel was

Kleine
Regenwulp,
20 april.
Foto: Richard
Porter.

**Zwartvoetbatros-
sen achter de
'Professor
Khromov',
23 april.
Foto: Richard
Porter.**

groots en enerverend: een troepje naar het noorden ijlende Rosse Franjepoten, een Terekrutter en een Oeverloper rond de PK en vier passerende Siberische Grijsze Ruiters. Auteur geeft u de verzekering dat het emoties geeft laag over een onrustige zee een schitterende man Roodkeelnachtgaal op het schip te zien afkomen. Even later volgde de ontdekking van een Maskergors aan boord. Uit de enkele tientallen groepen zangvogels die hoog overkwamen, waren alleen de Blauwwitte Vliegenvangers op naam te brengen en eens een Geelbrauwvliegenvanger. In de vroege ochtend van 27 april liep het

schip de haven van Kagoshima binnen. Zoals dat bij alle havens op deze wereld lijkt te zijn, ook hier grijs als overheersende kleur. Japanse Meeuwen, Huis-kraaien, Zwarte Wouwen en Treurmaina's. En een passerende Visarend. De Japanse douane werkte met een efficiency die ons westerlingen verbijsterde. Een uur later was het opmerkelijk stil in de bus naar het vliegveld. Ieder verwerkte zijn herinneringen aan een verbazingwekkende reis. Met dank voor de medewerking aan de tot standkoming van dit artikel aan Richard Porter en Heritage Expeditions.

■ G.L. Ouweneel, Lijster 17, 3299BT Maasdam.

**Dunbekpijlstorm-
vogels, Noorde-
lijke Grote
Oceaan, tweede
helft april.
Foto: Richard
Porter.**

Boerenzwaluw
aan boord van de
'Professor
Khromov',
Noordelijke
Grote Oceaan,
eind april 2007.
Foto: Gerard
Ouweneel.

LITERATUUR:

- Alexander, W.B. (1955):** Birds of the Ocean. Putnam, Londen.
Anonymus. (2004): New Zealand Storm-petrel rediscovered. World Birdwatch Volume 26 number 1: 4.
Brodie-Good, J. (2007): Systematic-list Western Pacific Odyssey 26th March-27th April 2007. WildWings, Groot-Brittannië.
Brooke, M. (2004): Albatrosses and Petrels across the World, Oxford University Press, Oxford.
Harrison, P. (1985): Seabirds: an identification guide (Revised edition). Croom Helm, Bromley, Kent.
Heritage Expeditions (2007): The Western Pacific Odyssey 26 March 2007 to 27 April 2007. Log book prepared by John Brodie-Good/WildWings, Groot-Brittannië.
Heritage Expeditions. (2007): Western Pacific Odyssey March-April 2007. Checklist compiled by WildWings, Groot-Brittannië.
Onley, D. & P. Scofield (2007): Albatrosses, Petrels and Shearwaters of the World, Chistopher Helm, Londen.
Safina, C. (2002): Eye of the Albatross. Henry Holt and Company, New York.
Tickell, W.L.N. (2000): Albatrosses. Pica Press, Sussex.
Warham, J. (1990): The Petrels. Their ecology and breeding systems, Academic Press Ltd., Londen.
Wild Bird Society of Japan (1982): A Field Guide to the Birds of Japan. Wild Bird Society of Japan, Tokio.
Walters, M. (1997): Complete checklist Vogels van de wereld. Tirion, Baarn.

Kagoe, Nieuw-
Caledonië,
2 april 2007.
Foto:
Gerard Ouweneel.